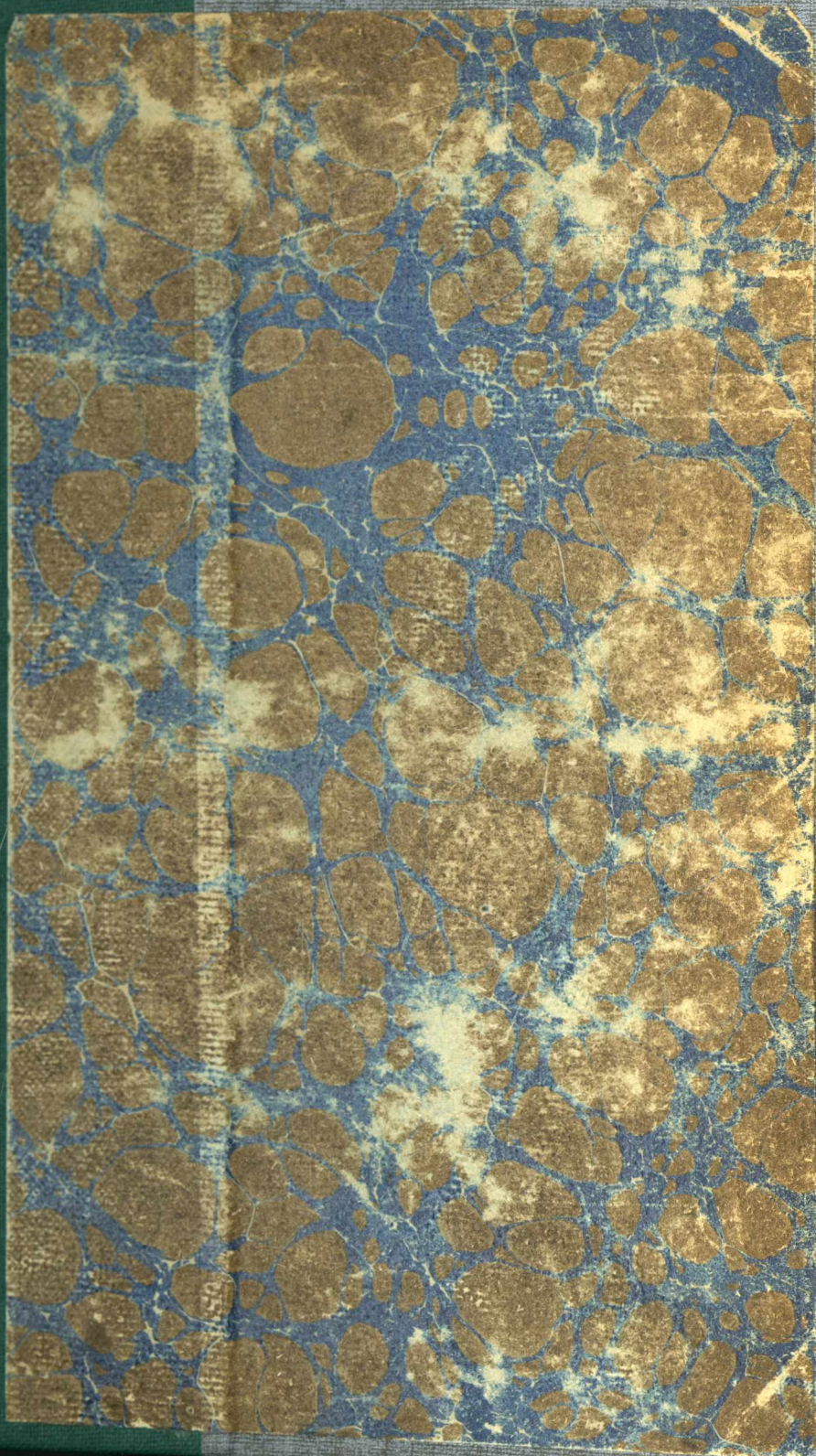

Politikai
röpiratok.

119.

119
1030

A

MAGYAR GAZDÁK

Székesfehérváron 1879. évi június 3—5. napjain

TARTOTT

II. ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉN

TÁRGYALT

HARMADIK KÉRDÉS:

»Az 1868. évben Budapesten tartott országos borászati értekezéslet óta a szőlőművelés- és bortermelésben haladás vagy hanyatlás tapasztalható-e? esetleg a hanyatlás oka miben áll s miként lehetne annak utjába gátat vetni?«

Bevezető

MOLNÁR ISTVÁN.

16.

BUDAPEST, 1879.

WEISZMANN TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJA.

(Ferencz-József-tér 8. sz.)

DE BALLAGI GÉZA.

T. Országos Gazdaértekezlet!

Midőn ez országos gazdasági egyesület által arra lettem felhiva, miszerint borászati ügyünk állapotát, annak bajait s hiányait előadjam, egyrészt éreztem a feladat nehézségét, melylyel a borászat kérdéseinek bevezetése jár, másrészt e felhívásban megtisztelést láttam csekélységemre nézve s így hazafias és lelkiismeretes dolognak tartottam ez ügyben az egyesület megtisztelő felhívásának készséggel engedni, s a magyar borászati ügy terén szerzett tapasztalati adatokkal a felvetett kérdésekre megfelelni. Ha mégis jelen értekezésem nem tárná fel minden sebeit hazánk borászatának, úgy méltóztassanak azt a gyakorlati életből merített tapasztalati adataikkal kegyesen pótolni és kiegészíteni.

A kérdések t. O. Értekezlet a következők:

I. Tapasztalható-e szőlőművelésünk s bortermelésünkben az 1878-ik évben Budapesten tartott borászati enquête óta haladás, és hol?

II. Igaz-e, hogy borászatunk némely elsőrendű borvidéken hanyatlásnak indult s mik az okai ezen szomorú tüneménynek?

III. Mit kell tennünk, hogy borászatunk hanyatlását megakadályozhassuk s borkivitelünknek lendületet adhassunk?

A kérdést, mint hallani méltóztattak, három, igen élesen megkülönböztethető részre lehet választani, s miután áll azon közmondás: »Qui bene distinguit, bene docet«; méltóztassanak megengedni, miszerint e kérdések mindegyikét szétválasztva tárgyalhassam, illetőleg mindegyikre külön felelhessek. — Nevezetesen az

I. kérdésre, vajjon tapasztalható-e borászatunkban 1868 óta haladás? azt felelhetjük, hogy általánosságban véve tapasztalható némi haladás, legalább ezt az alább felhozott adatok kétségbevonhatlanul igazolják.

1. Ugyanis hazánk szőlővel beültetett területe 1868 óta rendkívül nagyobbodott. 1868-ban az összes szőlőterület 664,795 cat. holdat tett, ma pedig e terület már 784,593 cat. holdra rug, így tehát a szaporulat 119,797 cat. holdra tehető. Ha tehát a szőlőmivelés terjedését úgy tekintjük, mint egyrészen mérvadó coefficientét a borászat haladó állapotának, úgy ki kell mondanunk: miszerint borászatunk az utolsó évtizedben meglehetősen haladt. Más kérdés azután, hogy ezen terjeszkedés hol s milyen talajon történt. Ha a catasteri legujabb hivatalos adatokat vizsgáljuk, azt találjuk, miszerint a terjeszkedés leginkább az alföld megyéiben rónatárségeken történt; különösen kiemelhetjük ily megyékül Csongrád-, Krassó-, Bács-, Pest-Pilis- és Solt-, Csanád-, Temes- és Szerém-megyéket, melyekben az utolsó évtizedben nem kevesebb, mint 53,000 hold kerti szőlő lett telepítve. Ha ehhez hozzáteszünk még, miszerint a hegyeken egyáltalában a bortermelésre nézve absolut talajon az újbólitás alig megy 8000 cat. holdra, s a különbözőzeti 45,000 holdnyi fiatal szőlő Tolna-, Fehér-, Esztergom-, Hevesmegyének és Buda vidékének azon helyeire rakatott, melyek ezelőtt a legjobb szántóföldül voltak használhatók, — úgy borászatunk ezen haladását minden tekintetben nem merném örvendetesnek nevezni, már annál inkább sem, mert ezen lapszőlők kiültetésénél még a fajok megválasztását sem eszközöltek tapintatosan s nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy ezen újból telepített szőlők legnagyobb része rakszőlő, zöld dinka, fehér dinka, hosszunyelű, slankamenka és kadarka fajokkal lett berakva, — tehát oly fajokkal, melyek sokat teremnek ugyan, de késő érésük miatt jó expositiókban is csak jó időjárás mellett adnak tűrhető bort s esős időjárás folytán igen könnyen rothadnak.

2. Haladásnak ismerendő el azon tünemény is, hogy utolsó időben az okszerű szőlőmivelés és borkezelés bár lassan, de mégis észrevehetőleg terjed. — Mint az imént volt szerencsém említeni, körülbelül 8000 hold oly szőlő telepített, mely a kor kívánalmainak s a szaktudomány által követelt feltételeknek tökéletesen meg-

felel. Majdnem minden vidéken akad egy-két bortermelő, ki az ok-szerű borászat fáklyáját magasan lobogtatja, ki szőlőjét s borait úgy kezeli, minélfogva bátran odaállhat a külföld annyira híresztelt bortermelői közé.

Igy pl. alig van már szőlőújbolítás, hol ne rigoloznának, hol a tőkét egyenes sorba ne ültetnék, hol a fajokra többé-kevésbbé tekintet ne lenne. Alig van hegy, hová a szőlőmalom, a rosta, az erjesztőcső s a fejtőgép el ne jutott volna — ha mindjárt egy-két példányban is. — A szegedi, bécsi, párisi s legujabban a fehérvári borkiállítás fokozatosan emelkedtek terjedelemben s a borok nemes tulajdonaiban. A fajborok száma a párisi kiállításon már 200-on felül volt képviselve, holott még csak 10 esztendő előtt is a fajbor ritka specialiaást képezett.

Szakértő vinczellérek, pinczemesterek a lefolyt tíz év alatt már meglehetősen számmal képeztettek borászati szakintézeteinkben, úgy hogy a legkisebb számot véve fel, legalább 250 nagy- és középirtokosoknál képzett egyének töltik be azon helyeket, melyeket azelőtt képzetlen kapás emberek s eljárásukról számot adni képtelen pincelegények foglaltak el.

Mіндеzen örvendetes tünemények, t. Értekezlet, arra engednek következtetni, miszerint haladás mindenestre észlelhető a magyar borászatban, habár nem is oly méryben, mint ezt ily nagy bortermelő államnál joggal elvárhatnók.

III. A második kérdésre, hogy igaz-e, miszerint borászatunk némely jelesebb borvidéken hanyatlásnak indult s mi okai lehetnek e tüneménynek — válaszat a következőben leszek bátor előterjeszteni:

Tény az, hogy több jelesebb promontoriumokban a borászat hanyatlásnak indult; többek közt ily panaszt hallunk Tokaj-Hegyaljáról, Balatonmellékéről, Pozsony és Buda vidékéről. Akárhány oly szőlőt találni e vidékek hegyeiben, melyek részben vagy egészen el vannak hanyagolva s rendes munkáltatásban nem részesülnek. Ezen tünemény, sajnos, napról-napra gyakoribb lesz s félő, hogy a magyar borászat nagy crisisének előjelül tekinthető.

Az okok, melyek e tüneménynek alapját képezik, megvallom, igen számosak, s igen fontos okok; miért is nem hiszem, hogy a felsorolandó káros tényezőkkel azok számát teljesen kimeritendtem.

Sok itt a hiba, mely édes minmagunk, a kedvezőtlen politikai viszonyoknak, sok a mulasztás, mely törvényhozásunknak és kormányunknak rovandó fel.

1. Azon hibák, melyek bennünk rejlenek, főleg szőlőművelésünk és borkezelésünk gyarlóságából, részben egyenesen hibás, részben ósdi eljárásunkból vezethetők ki. Mindenekelőtt borászatunknak biztos és szilárd alapja: az évenként egyenlő vagy legalább hasonló jellegű bor előállítás, nincs meg. Ez, t. uraim, oly sarkalatos hiba, mely miatt boraink egyáltalában kereskedelmi kiviteli cikket nem képezhetnek. E calamitásnak pedig közvetlen oka, hogy még mindig úgy állanak a fajszőlők a kevert ültetvényekhez, mint 1:700. Sőt a fajszőlőültetésnél is mit tapasztalunk? Tervnélküli kapkodást, dilettantismust és saját izlésünk domináltatását. S ha még a kevert fajok csak oly kevés számú fajból volnának összeszedve, hogy legalább e fajok terméke évenként ki-egyenlítettethetnék! De erre nincs példa; mert egy-egy birtokos szőlőjében nem 3—4, de nem is 10—15 fajról van szó; a kevert ültetés nálunk non plus ultráját érte el. Egy badaacsonyi kirándulásom alkalmával egy szőlőben 27, egy másikban 52 fajt voltam képes megkülönböztetni. Hogy ily ültetvényekkel egyenlő vagy legalább csak hasonló bort is nyerhetnének — ezt úgy hiszem, közülünk senki sem hiszi.

Franciaország borvidékein egy-két kék és egy-két fehér faj van elterjedve és úgy megválasztva, miszerint egyik faj adja a quantitást, a másik a zamatot és finomságot. Így van pl. Svájcban is, melynek délkeleti francia része semmiben sem áll hátrább Franciaország bármely elsőrangú borvidékénél. — Nálunk sem fog a borkivitel semmire menni, míg minden borvidéken 3—4 faj ki nem választatik s kizárólag nem szaporittatik. Minthogy pedig minden magyar ember musaeumistának született, s miután minden bortemelő mintegy büszke arra, ha a birtokában levő fajok minél nagyobb számával dicsekedhetik, — hogy ezen kívánságnak is elég legyen téve, indítványom nem zárná ki azt, miszerint külön egy táblában collectiót ne tarttasson. Ültetvényeikben nemesak az a hiba, hogy igen sok faj foglal azokban helyet, hanem a bajt tetézi még azon körülmény is, miszerint a fajok megválasztásánál sem vagyunk elég tapasztatosak s körültekintők. A legjobb expositiókat gyakran a legsilányabb, a lapszőlőket pedig oly fajok foglalják el, melyek a leg-

kitünőbb fekvést igényelnek. Különösen hiányzik kevert ültetésünkben egy elem, mely még rossz évben is kiségitené boraink minőségét, s ez a korai fajok alkalmazása.

Ezzel, t. Értekezlet, a magyar borászat legfőbb s legsarkalatosabb hibáját érintettem.

2. Hiba és igen nagy hiba szőlőművelésünkben, hogy a trágyázást vagy éppen nem alkalmazzuk, vagy oly fonákul s oly haszontalan trágyával, hogy hatása a trágyának elvesz, a talaj végre kimerül. Avagy mi oka lehet annak, hogy sok szőlőben a tökéek nem termést, de még tisztességes venyigét sem nevelnek?

3. Szőlőink nyomorult vegetációjának s évről-évre terméscsökkenésének egyik főfactorát látom én a még mindig nagymértékben uszusban levő döntési eljárásban is. Ahelyett, hogy szőlőinket parcellánként anyagi viszonyainkhoz képest kivágnók, a vénült részeket döntéssel akarjuk kuruzsolni, s a beteg életét egy-két évre még elhúzzuk, halasztjuk nagy költség mellett. — Ki van számítva pl. Budán, hogy egy tőke döntése 20—25 krba kerül, s öt évi döntési munkálát költségével újbólítás igen jól eszközölhető.

4. Egy további hiba szőlőművelésünkben a metszés végrehajtásában fekszik. A legtöbb vidéken a kopasz fejmetés van divatban, tekintet nélkül a talajra és a szőlőfajra. Igen sok évben, midőn a venyige alsó rügyei rosszul fejlődnek s a felsőbbek lemetesznek, alig kap a gazda valami termést; sőt olyan év, melyben a termés a szokott metszésmód szerint is jó és kielégítő legyen, a ritkaságok közé sorolandó. E pontnál hajlandó vagyok azonban tekintetbe venni, miszerint a kevert ültetésű fajoknál rossz erőben levő talajnál s minden oly helyen, hol a trágyázás nem eszközöltetik rendesen, a hosszú metszés — igen kétes eredménnyel járna; miért is itt ismét csak a fajültetés s a trágyázás okszerű alkalmazására kellett visszautalni.

5. Egy oka a borászat hanyatlásának hegyrendőri törvényünk hiányában is rejlik. A mai városi, községi szabályzatok oly gyarlók, a vagyonbiztonság a hegyekben oly rossz lábon áll, hogy rosszabb helyzetet képzelni is lehetetlen. A pásztorok felelőssége illusorius, a hegymester akkor néz ki a pásztor után, midőn már catastrophák következtek be. Az utak rosszak s a borüzletnek egész télen át vesztelni kell.

6. Igen fontos oka több vidéken a borászat hanyatlásának a szőlődézsma váltság hamis alapon történt megoldása. Nevezetesen túl lettek becsülve a telkek, s miután a megváltás több rossz év folytán igen hátramaradt, az állam előbb-utóbb kénytelen lesz eladatni, meg lehet talán csúfos áron, s így vesz az államkincstár is; de a borászat is vesz, mert az ily szőlők birtokosai elhanyagolták már évek óta e szőlőket, tudván, hogy ugyanis el fognak tőlük vétetni. Aránylagosan a szőlő igen magasán van megadóztatva, ezenkívül nyomja még a hegyvám s magát a bort iszonyúan sújtja a nagy városokban, főleg Budapesten divó fogyasztási adó.

7. Oka borászatunk hanyatlásának boraink rossz kezelése, évenként változó kvalitása, export-képességének hiánya.

8. Sok kárt tesz a bortermelőknek a főváros és más nagyobb városainkban üzött borgyártás, pancsolás és hamisítás, mely által, midőn a magyar borok, főleg pedig a specialitások hírneve károsítatik, másrészt a valódi borok legjobb s legtermészetesebb fogyasztóiktól üttetnek el.

9. A borászat haladásának útjában állanak a bor értékesítése s kivitelénél a regale, a magas vasuti és vámtarifák. Ez utóbbiak valóban annyira magasak minden államban, Svájcot kivéve, miszerint prohibitív hatással bírnak.

Áttérhetek most a kérdés harmadik részére:

III. Mit tegyünk, hogy borásztunk hanyatlását megakadályozhassuk s borkivitelünknek lendületet adhassunk?

Noha e kérdésre a hanyatlás okainak antidotumait kényelmesen lehetne felhasználni feleletül; mégis kénytelen vagyok e fontos kérdésre a feleleteket itt részletesebben előadni.

1. Mindenekelőtt hozzon a törvényhozás jó hegyrendőri törvényt, s ebben gondoskodjék hegyvidéki tanácsosok, vagy ha úgy tetszik, borászati, hivatalosan működő egyletek kötelező megalakításáról, s minden községben legalább egy szakképzett hegymester kötelező alkalmazásáról.

2. Az egyes vidékeken a hegyvidéki tanács kiválasztása folytán ajánlott 3—4 jó s minden tekintetben a helyi viszonyoknak megfelelő fajjal köteleztessék minden birtokos szőlőjének felét beültetni újbólitáskor. Ezen irányban a hegymester köteles a szabályrendelet végrehajtását ellenőrizni.

3. Minthogy a túltermelés folytán a bor ára rohamosan alacsonyodott s még a szőlőültetés terjedésével s az okszerű szőlőműveléssel folyton fog szállani, azon kell igyekeznünk miszerint a szőlőszet eredményét minél többféle terménynyé alakítsuk. Nevezetesen több gondot fordítsunk ezután az asztali s exportálható csemege-szőlőfajokra. Meg kell honosítanunk a cognacpárlási ipart, mint ezt Francia-, Spanyol-, Portugal- és Olaszországban már hosszú idő óta üzik a legjobb sikerrel; sőt talán borászati intézeteinknek jó lenne kísérleteket tenni egyéb mellékterményekkel, melyek a seprőből, törkölyből nyerhetők lennének, mi által a borászat kebléből később többféle ipar szívhatna éltető táplálékot. Ily melléktermények pl. az ecet, a borolaj, borkő, borkősav, cremor tartari, sajtolt élesztő, rézvirág, ólomfehér, horganyfehér, frankfurti fekete stb. készítése, melyek egyszerű berendezéssel készíthetők, jelenleg Franciaországból milliókon hozatnak be s biztos piacra számíthatnak.

4. A szőlőművelésben a döntés helyett inkább újbólitsunk anyagi erőnkhez képest kisebb parcellákban. Így jobb termő s állandó szőlőre teszünk szert kevesebb költséggel, mint az öt évi döntés kerül, s a fajültetés általánosabb elterjedése is hamarabb fog életbelépni. — Szőlőink regenerációjára, a termőképesség fentartására és fokozására csakis érett s a talajba 5—6 cm. mélyre hozott tárgyát alkalmazzunk.

Hogy a tárgy ne csupán morhany, hanem valóságos trágya, azaz táplálék lehesen, a trágyát kezeljük okszerűen, hintsük meg a telepet hetenkint egyszer gypszszel s a hamut, mely balhiedelem és hanyagságból eldobatik vagy olcsón a zsidónak elfecseréltetik, hordjuk ki szőlőinkbe, mert ez azon trágyanem, melyből a szőlő tápszükséglete legnagyobb részét fedezheti. Szintén felhasználandó a csont is, mely háztartásunkban eddig semmi figyelemre sem lett méltatva. Ha ezután szőlőinket czélszerű s hathatós tárgyázás által jókarba hoztuk, behozhatjuk a hosszabb metszést is termésünk gyarapítására.

5. Hogy boraink addig is, míg ültetvényeink fajtarkasága elmosódik, egyöntetűen kezeltethessenek, alakítsunk a kellő tőke jelen vagy nem léte szerint pinczeegyleteket, pinczeszövetkezeteket, vagy legutolsó esetben alkalmazzunk ambulans pinczemestereket. A bor készítése- és kezelésénél meg kellene különböztetni a belfogyasztásra és a kivitelre szánt borok manipulációját. A kezelést belfogyasztásra

a termelő maga is végezhetné, a kivitelre azonban okvetlen egyöntetű kezelés lenne szükséges, melyet a szakképzett egyénnel kellene végeztetni. Még ezen kivitelre szánt borkezelésénél is tekintetbe kellene venni azon piacok izlését, hová a bor alkalmas lenne s hova eladni kívánjuk.

6. A törvényhozásnak meg kellene már minél előbb váltani a bormérési regalejogot, hogy így a szabad forgalom folytán a jobb bortermelő elvehesse fáradsága jutalmát; másrészt a belforgalom élénkülése folytán $5\frac{1}{2}$ millió oly hazai lakos juthatna a bor élvezetéhez, kik jelenleg a zsidó csaplóros monopoliuma mellett csakis a butító pálinkaivásra vannak kárhozthatva.

7. A borgyártás és hamisítás ellen, jobban mondva a természetes bor védelmére törvény vagy szabályrendelet hozandó.

8. A magas kormánynak oda kell törekedni az ezután kötendő vámszerződéseknél, miszerint borainkra a beviteli vámok, amennyire lehet, mérsékeltesse. Hasonlóan a vasúttársulatoknál is oda kell hatni a kormánynak; miszerint coulansabb direct tariffákat concedáljanak a magyar borkivitel előmozdítására s a minimalis súly-egységül ne 50,000 kilogrammot vegyenek fel, mert ily súlyegység mellett még a kedvezményezett direct tariffákat senki sem vehette igénybe.

9. A bor értékesítésének előmozdítására több intézmény szolgálhat, melyeket akár mind, akár egyenkint fokozatosan lehetne életbe léptetni. Ily intézmény pl. a magyar bortőzsde, entrepot, borügynökség, árucsarnokok, consulari ügynökségek, utazó ügynökök, nemzetközi hirdető lapok stb.

10. A borászati szakértelem továbbra is, sőt még nagyobb mérvben terjesztessék, mint eddig. Nevezetesen a 3 hazai vinczellérképezde vagy bővítettessék s szereltessek fel ezek egyike kísérleti állomásul is, vagy állittassék fel oly intézet több borvidéken is. Tartassanak borászati póttanfolyamok néptanítók részére s vándorelőadások az egyes borvidékeken, hol ezt a bortermelő közönség igénybe venni kíváná.

Összefoglalva a mondottakat, kérném a t. országos gazda-értekezletet, miszerint mondja ki, hogy:

a) Általánosságban véve a magyar borászat az 1868-ik évben tartott enquête óta némileg haladt; de nem azon mérv-

ben, melyben azt ily nagy bortermelő államtól joggal várni lehetne.

b) Több elsőrendű borvidéken a szőlőművelés csakugyan hanyatlott; ezen hanyatlás okaiul tartja az értekezlet a kevert szőlőfaj-ültetvényeket, a fajok rosz megválasztását, a trágyázás elhanyagolását, a döntés nagy mérvben elterjedését, a célszerűtlen metszési módot, a borhamisítást és gyártást, a rosz és okszerűtlen pinczekezelést, az associatio hiányát.

c) Hogy borászatunk hanyatlását megakadályozhassuk, sőt annak virágzását előmozdithassuk, az értekezlet szükségesnek tartja: miszerint a rendszeres fajszőlő-ültetést nagyobb mérvben foglalja el a mai kevert ültetvények helyét, óhajtandónak tartja az okszerű trágyázás és metszés behozatalát, óhajt törvényt a borhamisítás és gyártás ellen, kíván mielőbb egy hegyrendőri törvényt, kívánatosnak tartja a szőlőművelés eredményének többoldalu felhasználását, pinczeszövetségek felállítását, a hazai fogyasztásra és az exportra szánt bor specialis kezelésének behozatalát. Kívánja, hogy a kötendő nemzetközi vámszerződéseknél több tekintet legyen a magyar bor kivitelének megkönnyítésére, a vasuti tariffák minél cölánsabbak legyenek, a lehető legkisebb minimalis súlyegységi tariffa behozatala lehetőleg kieszközöltessék. Égető szükségnek tartja az értekezlet a magyar bortőzsde felállítását. Végül a borászati szakértelem fejlesztésére óhajtja az értekezlet a vinczellérképezdek szaporítását, vagy a meglevők bővítését s vándor póttanfolyamok rendezését.

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

DE BALLACI GEZA

